

El lliure

© Ros Ribas

HOME I SENYOR / LA GRAN IL·LUSIÓ
a teatro con eduardo
de Eduardo de Filippo
versió i direcció Lluís Pasqual

Montjuïc . del 30 de març a 14 de maig

HOME I SENYOR / LA GRAN IL·LUSIÓ

A teatro con Eduardo

de **Eduardo de Filippo** versió i direcció **Lluís Pasqual**

---

intèrprets

Laura Aubert Viola, Marta Di Spelta / **Jordi Bosch** Gennaro De Sia, Otto Marvuglia / **Robert González** Mariano D'Albino, cambrer de l'hotel, cantant / **Oriol Guinart** Gervasio Penna, Gennarino / **Teresa Lozano** Sra. Locascio, Matilde / **Ramon Madaula** Calogero Di Spelta / **Francesca Piñón** Florence, Sra. Marino, Rosa Intrugli / **Albert Ribalta** Sr. Zampa, Roberto Magliano, Gregorio / **Marc Rodríguez** Attilio, Il Brigadiere, Oreste Intrugli / **Mercè Sampietro** Zaira

músics **Laura Aubert** / **Robert González** / **Carles Pedragosa** - **Roman Gottwald** / **Pablo Martorelli**

---

música **Dani Espasa** / escenografia **Alejandro Andújar** i **Lluís Pasqual** / vestuari **Alejandro Andújar** / caracterització **Eva Fernández** / il·luminació **Xavier Clot** / so **Roc Mateu** / audiovisual **Franc Aleu**

---

ajudant de direcció **Juan Carlos Martel Bayod** / assistent de direcció **Òscar Fabrés** / ajudanta de vestuari **Maria Albadalejo** / ajudant d'escenografia **Jorge Salcedo** / alumna en pràctiques de direcció de l'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona **Judith López**

---

construcció de escenografia **Taller de Escenografia Jordi Castells, Arts-cènics i Pascualín** / confecció de vestuari **Ángel Domingo** i **Luis Espinosa** / acabats **María Calderón** / producció audiovisual **Surreal Lab**

---

producció **Teatre Lliure**

---

espectacle en català / durada aproximada **2h. sense pausa** / segueix **#ateatroconeduardo** al twitter

sobretítols en castellà i anglès el dissabte **a partir del 09/04 / 08/04 funció accessible** amb sobretítols per a persones amb discapacitat auditiva i audiodescripció per a persones amb discapacitat visual /

10/04 col·loqui amb la companyia després de la funció / **01/05 Àgora Lliure** . **UPF** conversa amb **Giulio Baffi**, **Núria Sebastián** i **Lluís Pasqual** després de la funció . amb el suport de **Istituto Italiano di Cultura di Barcelona** / espectacle recomanat pel **Servei Educatiu del Teatre Lliure**

horaris: de dimarts a divendres a les 20:30h. / el dissabte a les 21h. / el diumenge a les 18h.

preus: 29" / 26" compra avançada / 24,50" amb descompte / 22" el dimarts i el dimecres (dies de espectador) / 20" tarifa plana abonats / 15" tarifa última fila

Dos **De Filippo** imprescindibles: el primer acte de *Home i senyor* i, sencera, *La gran il·lusió*. Una divertida immersió en l'art del teatre i la veritat de la ficció servida per una companyia de teatre i un il·lusionista.

La comèdia en tres actes *Uomo e galantuomo* va ser escrita per De Filippo el 1922. Es va estrenar el 1924 amb el títol *Ho fatto il guaio? Riparerò!*, i el febrer del 1933 De Filippo mateix la va presentar amb la seva companyia, ja amb el títol definitiu.

La grande magia va ser escrita el 1948, i **De Filippo** la va representar aquell mateix any a Trieste i, dos anys després, a Roma. No va tenir gaire èxit i va ser titllada de massa pirandelliana. El 1964 va ser enregistrada per la RAI (amb Andrea Camilleri a la producció), i la peça va tornar a la vida escènica després que **Giorgio Strehler** en fes una versió el 1985 al Piccolo Teatro di Milano.

L'autor va incloure la primera peça en el conjunt que forma la *Cantata dei giorni pari* (*Cantata dels bons temps*), i la segona a la *Cantata dei giorni dispari* (*Cantata dels mals temps*). Sota aquesta forma, recull tot de peces que mostren el seu recorregut creatiu, des dels textos elaborats per al teatre de revista fins als que, sobretot després de la seva trobada amb **Pirandello**, afronten temes més compromesos relacionats amb la societat burgesa i amb la destrucció material i moral causada per la Segona Guerra Mundial.

La vida és un joc, i aquest joc cal que se sustenti en la il·lusió, que al seu torn cal que s'alimenti de la fe. Cada destí va lligat a altres destins en un gran joc etern, del qual només ens és donat entendre detalls irrellevants. **Eduardo de Filippo**

Una nit de teatre amb **Eduardo de Filippo**, un autor que estima tot allò que toca, temes, personatges, espectadors... sempre promet. Una vetllada feta de dos títols: el primer acte d'una peça de joventut, *Home i senyor*, on veiem un assaig d'una companyia de teatre en un hotel. I després *La gran il·lusió*, el primer acte de la qual passa en un hotel on els clients esdevenen el públic d'un espectacle de màgia. **Eduardo de Filippo** mai no haurà estat tan a prop de Pirandello. La vida és com una funció de teatre, sí, però també com una capsxa xinesa, o una nina russa que dins en conté una altra, i una altra i una altra, com un joc d'il·lusió que no acabaràs mai... Qui és l'il·lusionista que manega les nostres vides? I a ell, quin altre il·lusionista el domina? I si ens agradés viure en un món d'il·lusió? Qui ho ha dit que no és millor que viure dins una pretesa realitat? La hilaritat i l'èmfasi es barregen en mans d'aquest geni del teatre napolità que jugava a fer teatre per explicar-se la vida sempre amb un somriure sorneguer als llavis, molt semblant al nostre.

Lluís Pasqual

Home i senyor . primer acte

Els actors d'una desballestada companyia teatral . *L'eclèctica*, anomenada així perquè vol expressar el seu talent en tots els gèneres de les arts teatrals. s'hostatgen a expenses del ric i jove don Alberto De Stefano en un hotel que gestiona un amic seu a la ciutat balneari de Bagnoli. Després que, la nit abans, la funció de la companyia patís la indiferència i els insults del públic, el director Gennaro De Sia vol rescabalar-se de la mala imatge i imposa un assaig del nou drama que duran a escena. Es tracta de l'obra *Malanova* de Libero Bovio, que els actors trasbalsats massacren per incompetència, però que el mateix De Filippo no devia apreciar gaire...

La gran il·lusió

Dentre les peces màgiques d'Eduardo de Filippo s'hi compten *Sik Sik l'artefice magico*, escrita a l'inici de la seva carrera i aquesta *Grande Magia* del 48, una de les comèdies seves menys representades. Un joc articulat que posa la narració en diversos plans paral·lels. El de la realitat veritable, amb el maquinista del teatre que encén els llums de scena; el de la realitat fictícia, presentada per l'espectacle, i el metateatral del mag que, amb l'ajut de còmplices, crea il·lusions per al seu públic crèdul. Realitat, vida i il·lusió són els temes que s'entrellacen de manera indestriable en aquest interessant treball, sense que cap personatge pugui evitar haver de triar entre l'una o l'altra.

El professor Otto Marvuglia és un hàbil embadocador, il·lusionista i mistificador, capaç de fer discursos convincents. No només perquè sap manipular el proïsme, sinó perquè també la il·lusió resulta infal·liblement més vivible que la realitat, i l'infortunat de torn està més que disposat a deixar-se enganyar. Així, amb túnica i turbant de manual, explicant com l'evidència és en efecte la projecció deimatges mnemòniques d'una memòria atàvica+ aconseguen ordir un joc més subtil que una teranyina i més antic que el món+. En aquest triple joc de miralls el dolor de la traïció que pateix Calogero Di Spelta s'atenua i la víctima aconseguen aferrar-se a la il·lusió més improbable per no confessar ni a si mateix la veritat de l'abandonament. Mentre el guió s'enriqueix de subtextos que expliquen una Itàlia de polítics il·lusionistes i de ciutadans que es deixen relliscar en un engany perpetu tan banal com macroscòpic.

Un veritable, amargant i inquietant retrat del nostre país, perennement disposat a ser una presa fàcil dels xarlatans i dels bandarres.

Donatella Codonesu

El esforç desesperat que fa l'home intentant donar un sentit a la vida és teatre. Eduardo de Filippo

sobre De Filippo i la seva obra

Nàpols és un país curiós diu Eduardo: un teatre antic, sempre obert. Nàpols té, en el pla antropològic, un comportament social *en escena*. Això és al fons d'una tradició escènica que va més enllà dels precedents immediats de De Filippo, dels Scarpetta, i es remunta a la *Commedia dell'Arte*. El nostre actor-autor recull la innata disponibilitat performativa dels seus personatges, els agafa i els posa dalt de l'escenari sense riu, sense burlar-se mai del tot perquè alhora els tortura i els compadeix. Pot barrejar la comicitat i la tragèdia, i precisament aquesta confusió fa néixer, segons Toni Servillo, la llengua teatral més extraordinària, la felicitat dramàtica més extraordinària d'aquest país, i que no reapareixia des de Goldoni!

La transcendència artística de De Filippo explica també el seu refús de tot manifest, de la mateixa paraula *compromís*: escriure una comèdia compromesa és fàcil; observa, allò que és difícil és comprometre el públic a escoltar-la. I de la manera com reviu el teatre de la tradició, fet de conflictivitat i d'identificacions, es desprèn aquella especial distància seva investigadora. Ara escalfada i ara refredada per una comicitat equivalent. en l'encarnació de personatges i ambients. Els meus ulls i orelles han estat sempre servits; diu, per un esperit d'observació incansable, obsessiu, que m'ha mantingut clavats al meu proïsme i que em porta a deixar-me meravellar per la manera de ser i d'expressar-se de la humanitat. Aquesta distància i l'halo còmic o d'ironia grotesca, patida sovint per ell mateix, han servit al *detectiu-creador d'històries* per projectar i graduar en escena els conflictes interiors i interpersonals, el contrast entre individus desarmats i la força del poder (polític, econòmic, ideològic...).

(...)

Jo no crec en tallar caps sinó en provar de fer-los pensar; deia a un grup d'estudiants al 1976; però en un maliciós aforisme seu: quan el públic riu massa al teatre, no pensa mai que ha rigut d'ell mateix, i potser per això anomena bufó l'actor que ha aconseguit fer-lo riure massa. La comicitat, que tant per a ell com per a Dario Fo neix de la tragèdia, es torna un instrument de la seva malícia superior per tirar endavant arguments espinosos: per fer que el públic a qui tan sovint se li ofereixen materials tan culpabilitzadors, desviat o tranquil·litzat per l'humorisme, els aculli i hi pensin. Així, el conflicte continu representat pel seu teatre. entre el Jo i el Món, l'individu i la societat o el poder que sigui. provoca en l'espectador una sensació d'incomoditat, i produeix

l'advertència sentida de discrepàncies absurdes entre la història minúscula i la història majúscula. (...) El teatre significa viure de debò allò que els altres, a la vida, representen malament. De Filippo creia en el valor d'intercanvi entre teatre i vida social. Es va posar l'objectiu de recórrer la subtil i difícil línia fronterera entre la invenció, la fantasia i la vida imaginant que la travessava en tots dos sentits i que regulava la realitat amb el col·lotge de la fantasia. El seu teatre és, doncs, un *teatre de contradicció* que incorpora, amb l'ADN napolità, el variat llenguatge de l'escena per innovar-lo des de dins, actuant directament o indirectament també sobre els productes artístics de la nova dramaturgia i de la nova manera d'actuar. (...)

La llengua napolitana de De Filippo pot jugar amb les directives ministerials dels anys 30 (feixistes, xenòfobes i antidialectals), precisament perquè la tradició d'on mana és la de la llengua dels cossos, de les paraules, dels gestos i dels objectes que viuen a l'escenari, i troba així la satisfacció del públic i d'algun personatge del poder despistat. *Home i senyor* és un exemple d'aquests arguments humorístics: cada situació és xuclada d'un acord que construeix un sistema de mentides (o d'il·lusions) aclarides per veritats fulgurants, però en el qual l'última veritat denuncia la prepotència del més fort.

Anna Barsotti

De Filippo deia : « No dono que les comèdies, com més són en napolità, més universals resulten. I és que un dels principals valors del teatre de l'Eduardo és la seva extraordinària capacitat d'observació del seu entorn més proper, la seva minuciosa i detallada anàlisi dels tipus que l'habituen i de les situacions vitals en què es mouen, fins al punt que Fellini el definia com un espeleòleg de Nàpols. Aquesta captació de la realitat més immediata li costa a les veritats fonamentals que, d'altra banda, ha anat transmetent el teatre de la tradició. Però és que, a més, com declarava Eduardo, els napolitans de manera espontània parlen i actuen com a intèrprets en el gran escenari que són els carrers de Nàpols (...) D'altra banda, Nàpols conté, com un espill matusserament argentviuat, totes les grandeses i misèries del món contemporani. (...) La dialèctica entre tradició i modernitat que ha presidit tot el teatre d'Eduardo de Filippo s'inscriu plenament en la tradició còmica del teatre occidental: la *Commedia dell'Arte*, una tradició fonamentalment actoral, que a Nàpols era ben viva a principis del segle XX. Però alhora el seu teatre, prenent peu en aquesta tradició i assumint els procediments artesanals i les formes consuetes, planteja continguts i personatges de gran modernitat. »

Francesc Massip

L'autor, sempre atent a la versemblança dels diàlegs duts a escena, segueix a través de les paraules dels seus personatges una variabilitat d'usos lingüístics que caracteritza també la vida napolitana quotidiana des de sempre, i els els proporciona relacionats amb el seu perfil social, amb l'ambient en què es mouen, al context en què es produeixen els diàlegs. (...) Les comèdies d'Eduardo de Filippo es fiquen directament en la realitat ciutadana i, com a gran autor de teatre, percep i recull les variacions internes de la ciutat. Cada vegada que ha de donar vida a un personatge, l'autor té bona cura de fer-lo baixar a un context lingüísticament i socialment creïble. Així, hi trobem indicis de diverses maneres de relacionar-se amb el dialecte: des de l'ús com a llengua espontània i afectiva a la inferència involuntària amb l'italià i l'anglès, del dialecte evitat al dialecte observat des de fora, i al dialecte evocat i assaborit. En aquesta variada gamma de punts de vista s'hi testimonien, doncs, algunes de les tantes percepcions i valoracions del dialecte que constantment és possible d'observar en una ciutat, els usos lingüístics de la qual ho són tot menys uniformes. +
Nicola De Blasi

fragments extrets de Quaderns d'italià 12q 2007

La ficció, bàlsam de la realitat

conversa amb **Giulio Baffi**, **Núria Sebastián** i **Lluís Pasqual**

Posats a imaginar trobades impossibles, seria d'allò més interessant imaginar una conversa del neuròleg Oliver Sacks amb el dramaturg Eduardo de Filippo, potser per parlar, entre altres coses, de la bogeria de Don Calogero Di Spelta, el protagonista de *La gran il·lusió*. De Filippo, que de manera recurrent planteja la ficció teatral com un joc que recrea la vida, amb la intenció, de vegades, d'usurpar-ne el valor de veritat, atorga al gelós Di Spelta la llibertat d'escollir entre la realitat amb el dolor afegit del reconeixement de la deslleialtat. i la ficció que un dia va posar al seu abast un prestidigitador: fer desaparèixer la dona (infidel) en una caixeta màgica. Mentre la caixa estigui segellada, Di Spelta mantindrà la il·lusió d'un amor incorrupte per la traïció. Aquesta fugida de la ment cap un lloc segur, fet a mida com un demiürg que crea una realitat protegida per un mur d'il·lusions. forma part de la fenomenologia estudiada pels neuròlegs. La ment com a fàbrica d'imatges sota la lupa del teatre i la ciència.

Montjuïc È postfunció. durada aproximada **90'**

amb el suport de **Instituto Italiano di Cultura di Barcelona**

---

col·laboradors

Giulio Baffi

Crític teatral de l'edició napolitana de *la Repubblica* des del 1990, és titular de la càtedra d'Història i Tècnica de Direcció a l'Acadèmia de Belles Arts de Nàpols, a més d'articulista, autor de nombrosos assajos sobre teatre i la cultura napolitana, director i fundador de diversos mitjans dedicats a les arts escèniques. Conferenciant internacional i, des del 2012, president de l'Assemblea Nacional dels Crítics de Teatre d'Itàlia. És director artístic de l'Ente Teatro Cronaca i durant cinc anys fins el 2015. va dirigir el Festival de Benevento. Gran expert en l'obra d'Eduardo de Filippo, ha mantingut una estreta relació amb la família del reconegut autor napolità, sobretot amb el seu fill Luca, mort l'any passat.

Núria Sebastián

Doctorada en Psicologia Experimental per la Universitat de Barcelona (UB), va continuar la seva formació postdoctoral a l'Institut Max Planck i al CNRS a París. Professora titular a la facultat de Psicologia de la UB, es va incorporar a la Universitat Pompeu Fabra el 2009. Ha estat investigadora convidada a la Universitat de Pennsilvània, a l'University College de Londres i a la Universitat

de Chicago. El 2001 va ser reconeguda el 2001 amb el premi de la Fundació James S. McDonnell (programa *Bridging Mind, Brain and Behavior*). El 2009 va obtenir el premi Acadèmia del programa ICREA i el 2012, la medalla Narcís Monturiol en reconeixement a la seva contribució científica.

Fins al 2014 va presidir la Societat Europea de Psicologia Cognitiva. És coordinadora del consorci d'investigació Consolider-Ingenio 2010, que investiga el bilingüisme i la neurociència cognitiva. Al Centre de Cognició i Cervell de la UPF va dirigir el grup d'investigació en Adquisició i Percepció de la Parla (SAP). Actualment estudia el procés d'aprenentatge de llengües centrat especialment en les poblacions bilingües.

l'autor

Eduardo de Filippo

Nàpols 1900 . Roma 1984

Neix el 24 de maig al carrer Giovanni Bausan de Nàpols. És fill de Eduardo Scarpetta i de Luisa de Filippo. Als quatre anys fa la seva primera aparició a l'escenari del Teatro Valle di Roma, en la paròdia de Eduardo Scarpetta de l'òpera *La Geisha*. Mentre és petit, fa de figurant i obté petits papers, primer a la companyia del pare i després a la de Vincenzo Scarpetta, fill de Eduardo Scarpetta. Després d'haver anat a l'escola Romanelli, el 1911 l'internen, a causa del seu caràcter inquiet, a l'istituto Chierchia. L'estiu del 1912 actua a la revista de Rocco Galdieri i el 1913 deixa inacabats els estudis de pensament mitjà. Es converteix en autodidacta mitjançant moltes lectures, sobretot d'obres teatrals que ja havia après a entendre amb l'ajut del seu pare. Eduardo Scarpetta l'obligava a llegir i a copiar cada dia, durant dues hores, comèdies d'autors italians i dialectals. Entra a la companyia de Enrico Altieri, que actua a Nàpols al Teatro San Ferdinando, a l'Orfeo i al Trianon. Hi torna també l'estiu següent. Continua doncs la seva formació com a actor: a les farses, interpreta papers bastant importants i difícils, mentre que als drames interpreta papers secundaris. El 1914 el fan fix a la companyia de Vincenzo Scarpetta, i s'hi estarà fins al 1922. Allà aprèn l'artesania abans que l'art: transporta el material del magatzem a l'escenari, fa de pintor i també de apuntador. Després de la Primera Guerra Mundial, quan la companyia es troba a Roma, interpreta amb gran èxit el paper de graciós i altres personatges còmics importants. Del 1920 al 1922 fa el servei militar a Roma, a la Caserna del II Reggimento Bersaglieri al Trastevere. Gràcies a la fama que ha obtingut, continua fent d'actor dins i fora la caserna. Organitza la companyia de prosa del regiment, per a la qual escriu actes únics i esquetsos que passen a formar part del repertori dels soldats actors. Escriu també *Farmacia di turno*, el seu primer acte únic publicat. Les representacions es fan cada dissabte a les cinc de la tarda en un entarimat al pati de la caserna. Gràcies a aquesta activitat pot sortir cada nit de la caserna per recuperar el seu lloc al Teatro Valle amb la companyia de Vincenzo Scarpetta. Un cop acabat el servei, deixa la companyia de Vincenzo Scarpetta per entrar a la de Francesco Corbicini. Debuta al Teatro Partenopeo de Nàpols amb *Surriento gentile* de Enzo Lucio Murolo. És la primera comèdia que dirigeix professional. De seguida el contracta Vincenzo di Napoli. A la seva companyia de revista fa el protagonista còmic, col·labora en la redacció dels guions amb escenes inspirades en fets de la vida quotidiana i

escriu la seva primera comèdia publicada, *Uomo e galantuomo*. El 1923, content però no satisfet de l'èxit obtingut fàcilment al teatre de revista, torna a la companyia de Vincenzo Scarpetta i s'hi queda fins al 1927. Mentre la companyia actua al Teatro Fossati de Milà, Renato Simoni, el crític italià més important de l'època, es fixa en ell i li dedica cinc línies al *Corriere della Sera*. Aquell mateix any mor el seu pare a Nàpols. Posteriorment forma companyia amb Michele Galdieri durant l'estiu. Representen *La rivista che non piacerà* al Teatro Fiorentini de Nàpols, que fa gira per tota la província i obté un gran èxit. Durant la temporada teatral de 1927-28, ja amb una certa experiència pel que fa al teatre dialectal i al teatre de revista, vol enriquir la seva pròpia formació artística actuant en obres del repertori nacional. L'empresari Sebastiano Bufi el contracta per a la companyia Carini-Falconi. Actua en drames de Dario Nicodemi i Giovacchino Forzano. La companyia es dissol per falta de fons tot i l'èxit artístic obtingut. Eduardo torna a la companyia de Vincenzo Scarpetta i hi fa papers de protagonista fins al 1930. S'enamora de Dorothy Pennington, una jove americana que passa les vacances a Itàlia amb la mare i la germana i s'hi casa el 1928, a l'església evangèlica de Via Nazionale, tot i l'oposició de la família d'ella que no vol tenir actors a la família. El 1929 el conviden a participar a Nàpols, durant l'estiu, a la revista *Pulcinella principe in sogno*, no només com a actor sinó també com a autor de la segona part de l'obra. Firma la revista amb el pseudònim *Tricot* juntament amb Mario Mangini, que utilitza el pseudònim *Kokasse*. La seva contribució és *Sik-Sik, l'artefice magico*, escrita al tren de Roma a Nàpols que l'havia de portar a trobar-se amb la companyia. L'estiu següent repeteix l'experiència amb la Compagnia Molinari i aconsegueix formar un grup a part amb la formació Ribalta gaia, de la qual esdevé el cap. Amb els seus dos germans, Peppino i Titina, presenta treballs escrits per ells. Animat per l'èxit, i un cop deslliurat dels compromisos amb la Compagnia Molinari, el grup passa a dir-se Teatro Uморistico i proven de representar un espectacle de varietats a Palerm, Roma, Civitavecchia i Milà sense obtenir l'èxit esperat. A l'octubre torna a formar part de la Compagnia Molinari, on continua actuant i escrivint. Signa la revista *È arrivato a trentuno!*, que quaranta anys després publica amb el títol *Ogni anno punto e da capo*, i reconstrueix de memòria els diferents esquetxos que la componien. L'estiu del 1931 reformula el Teatro Uморistico, i la companyia dels De Filippo representa el seu repertori propi al Teatro Palazzo de Montecatini, però no en resulta cap gran èxit. A la tardor torna a la Compagnia Molinari fins al desembre. Torna a formar, amb els seus germans, la companyia Teatro Uморistico i el 25 de desembre debuta al cinema-teatre Kursaal portant a l'escenari la seva primera obra mestra: *Natale in casa Cupiello*, que constava en aquell moment d'un acte únic. Aquesta data representa el naixement definitiu de la fortunada companyia que Eduardo dirigeix fins al desembre del 1944. Havia programat una setmana d'actuacions i

a causa de l'èxit es queda amb la companyia fins al final de la temporada. Porta a l'escenari actes únics, la majoria escrits per ell i pels seus germans. El 1932 rep, de mans de Peppino Amato, el seu primer contracte cinematogràfic. Protagonitza, amb Tito Schipa, *Tre uomini in frac*, una comèdia musical. Amb els guanys aconsegueix finançar la seva companyia, de la qual es converteix en cap i el director artístic, i actua en un gran teatre: el Sannazzaro de Nàpols. L'èxit de la temporada 1932-33 li obre les portes de tots els teatres d'Itàlia. El seu repertori inclou, a més de les comèdies dels tres germans, obres de Pirandello, Scarpetta, Paola Riccora, Ernesto Grassi, Lucio D'Ambra, Athos Setti, Luigi Antonelli, Gino Rocca, Armando Curcio, Ugo Betti. Les funcions són en dialecte napolità.

El 1933 Pirandello va al Teatro Politeama de Nàpols per conèixer-lo. Aquesta trobada implica la representació de *Liola*, el 1935, i de *Berretto a sonagli*, el 1936, i la redacció, amb Pirandello, de la comèdia *Abito nuovo*, inspirada en una narració de l'escriptor sicilià. El 1936 el seu comportament antifeixista és denunciat a la Direcció General de la Seguretat Pública, a la Divisió de la Policia Política, del Ministeri de l'Interior. A més s'escriu: «la benevolència dels majors exponents del Departament d'Inspecció del Teatre, la simpatia de la premsa, els èxits financers, no impedeixen a De Filippo parlar del feixisme amb acritud i escarni, ni de contribuir de manera activa a la difusió de ruqueries que haurien de ser i voldrien ser graciosíssimes». L'any següent refusa participar al «dissabte teatral» creat pel règim. Addueix com a excusa que el teatre dialectal és tolerat i, per tant, no és un espectacle que agradi al règim. Cau greument malalt de tifus mentre actua a la pel·lícula *L'amor mio non muore*. (Després de *Tre uomini in frac*, continua la seva activitat cinematogràfica de manera paral·lela a la teatral). Durant dos mesos es debat entre la vida i la mort. Els crítics teatrals ja preparen la seva necrològica, que li envien un cop guarit com a auguri de bona sort. El 1938 continuen les denúncies al Ministeri de l'Interior per les seves crítiques a la manera de fer del règim: «El conegudíssim actor Eduardo de Filippo bé que podria sentir-se satisfet pels èxits de comicitat aconseguits actuant i que, pel que es veu, no sembla que hagin de minvar! En canvi, es preocupa molt, especialment en els sopars nocturns en companyia de gent més o menys sospitosa, de fer bromes de mal gust contra les lleis racials.» Sembla gairebé increïble que no es prenguin mesures contra ell, però el fet és que es creu que Mussolini havia dit: «Els De Filippo no es toquen, són monuments nacionals». Com que no es conforma amb les crítiques fetes en privat, el 1940 escriu, amb Armando Curcio la revista *Basta col succo di limone*, on totes aquestes idees s'expressen valentament. Aconsegueix obtenir, gràcies a la benevolència del censor Zurlo, el vist-i-plau per a la representació, però quan la revista es representa el 25 de novembre al Teatro Quattro Fontane els

feixistes i apullen amb xiulets. La representació s'interromp a l'inici de la segona part, i es retira de la programació. Una denúncia encara més explícita el 1941 arriba al Ministeri de l'Interior: «Tenim proves fiables del fet que els germans De Filippo, còmics coneguts, són clarament antifeixistes, i en aquest moment estan fent propaganda purament derrotista amb aquells amb què estan en contacte. Els De Filippo, per la informació que ens ha arribat, intenten, sobretot, difondre l'odi contra els alemanys i desitgen la victòria anglosaxona a la qual representarà, per a nosaltres, la vida, sense que haguem de perdre res de tot allò que tenim». En un informe fiduciari transmès pel Ministeri de l'Interior a la Direcció de Policia de Roma el 1943 perquè es facin «acurades i reservades investigacions», s'hi pot llegir: «La nit del 25 de juliol els dos De Filippo, i tot Roma ho pot confirmar, van fer bogeries pròpies de manicomi. Van pagar els primers esvalotadors que van trobar i amb ells van recórrer els carrers de Roma fent un gran xivarri i malmetent tot allò que podia recordar el feixisme. Després, van convidar a casa seva a fer barrila els més canalles d'aquests esvalotadors i van cantar himnes a la mort de Mussolini i a la victòria de Rússia». Eduardo aconsegueix sortir-ne airós una vegada més juntament amb el germà perquè la Direcció de la Policia de Roma «no troba elements concrets que ho confirmin». Però serà l'última vegada. El 1944, després d'haver estat avisat per Totò de la inclusió, amb el seu germà, a la llista dels propers deportats cap al nord, es veu obligat a interrompre les actuacions a l'Eliseo de Roma i a amagar-se a casa dels còmics. La seva mare, que viu a Roma per estar a prop dels fills, segueix amb una comprensible angoixa aquests fets. Es recupera d'una malaltia, però, després d'una recaiguda, mor el 21 de juny, quan els aliats ja han entrat a Roma. Eduardo torna a Nàpols amb la companyia després de tres anys d'absència i continua amb els espectacles fins al 10 de desembre, data en què finalitza el contracte. Després d'això, dissol el Teatro Umoreistico.

Acabada la guerra, forma una nova companyia, Il Teatro di Eduardo, amb la seva germana Titina, i debuta al Teatro San Carlo de Nàpols el 25 de març amb la seva segona obra mestra *Napoli milionaria*. És la primera comèdia de la *Cantata dei giorni dispari*, el recull que conté les obres que marquen la seva maduresa com a autor. Les anteriors, fins el 1944, formen la *Cantata dei giorni pari*. La representació és benèfica, en favor dels nens pobres de la ciutat turmentada per la guerra, i la peça és un triomf. Porta *Napoli milionaria* a Roma i a Milà; refà «els camins d'Itàlia», com ja havia fet amb el Teatro Umoreistico, i es troba arreu amb una acollida calorosa per part del públic i de la crítica, que ja mantindrà al llarg de tota la seva vida. Il Teatro di Eduardo representa majoritàriament comèdies, però també treballs de Pirandello, Petito, Scarpetta. Per relaxar-se, Eduardo escriu poesia, que més tard es publica en diversos

reculls. El 1947 inverteix tots els seus guanys en la compra del terreny i de les runes del Teatro San Ferdinando de Nàpols, destruït per un bombardeig el 1943. Durant dues temporades teatrals renuncia als escenaris per dedicar-se al cinema, que pot oferir-li els mitjans per reconstruir el «seu» teatre. Escric guions, dirigeix pel·lícules, actua. Les pel·lícules són: *Napoli milionaria* (1950), *Filumena Marturano* (1951), *I sette peccati capitali* (1952), *Ragazze da marito* (1952), *Napoletani a Milano* (1953), *Questi fantasmi* (1954) i *L'ero di Napoli* (1954). El 1948, després del fracàs del seu matrimoni amb Dorothy Pennington, s'ajunta amb Thea Prandi, una exactriu de varietats, i tenen un fill, Luca. Dos anys després neix la seva filla Luisella. A l'XIè Festival del Teatre de Venècia presenta *La paura numero uno*. El 1954, després d'haver superat les dificultats econòmiques, pot inaugurar el Teatro San Ferdinando, en el qual vol fer renéixer la tradició del teatre napolità. Ell mateix es posa en aquesta ocasió, i per primera vegada, el vestit de Pulcinella i es fa consagrar, sobre el mateix escenari, Pulcinella sota el guiatge de Salvatore De Muto, l'últim gran intèrpret d'aquest rol del teatre napolità. Funda la companyia Scarpettina destinada a formar noves generacions d'actors dialectals i a proposar novament les obres d'Eduardo Scarpetta, que ell mateix revisa, actualitza i porta a l'escenari. Dirigeix la companyia amb Galdieri i Brissone, però no actua. L'any següent participa en el Festival Internacional d'Art Dramàtic de París amb la representació de *Questi fantasmi*. El 1956 es casa amb Thea Prandi quan obté validesa a Itàlia la sentència de nul·lació del seu matrimoni anterior.

El 1959 escriu una carta oberta al ministre de l'Espectacle en què denuncia la precària situació del teatre italià i dels seus treballadors. El 1960, durant les vacances a Terminillo, mor sobtadament la seva filla Luisella als deu anys d'una hemorràgia cerebral. Eduardo rep la terrible notícia mentre representa *Sabato domenica e lunedì* al Quirino de Roma. Fent un esforç sobrehumà aconseguix acabar la representació. El 1961 mor també la seva dona Thea. Vivien separats, però la seva mort li causa un gran dolor. A més, ha de tancar el Teatro San Ferdinando, un fet que li provoca un altre disgust, perquè no ha aconseguit obtenir ajuts municipals ni del Ministeri de l'Espectacle. Enregistra per a la televisió nou comèdies seves, que apareixeran a les pantalles el 1962. Aquell any se'n va de gira amb la seva companyia a Rússia, Polònia, Hongria, Àustria i Bèlgica. Porta a l'escenari *Napoli milionaria*, *Questi fantasmi*, *Filumena Marturano*, *Il sindaco del Rione Sanità* i *Il berretto a sonagli*, de Pirandello, amb les quals obté un gran èxit arreu. El 1963 mor la seva germana Titina, que ja l'any 1954 havia hagut de deixar a contracor el Teatro di Eduardo per raons de salut. Eduardo enregistra per a la televisió el serial *Peppino Girella*, basat en una novel·la de Sabella Quarantotti, una vàlida col·laboradora en aquell moment que esdevindrà més endavant la seva dona. El 1964 es torna a obrir el Teatro

San Ferdinando. Eduardo té al seu costat, com a director, Paolo Grassi, que vol promoure el relançament del teatre a partir de la relació amb el Piccolo Teatro de Milà. La seva idea és fer-ne la seu estable d'un teatre nacional napolità. El projecte fracassa a causa de la falta de voluntat política d'oferir suport a una estructura permanent. L'any següent torna a manifestar les injustícies de la situació teatral que ja havia fet públiques en la carta oberta del 1959, alhora que la seva visió del teatre; ara, però, ho fa en forma de treball teatral: neix *L'arte della commedia*, que es representarà al Teatro San Ferdinando. El 1967 presenta *Il contratto* al XXVIè Festival Internacional del Teatre de Prosa, a Venècia. Fa entrar el seu fill amb un contracte fix a la seva companyia amb el nom artístic de Luca della Porta. Luca havia debutat als set anys a l'Òdeon de Milà en l'obra *Miseria e nobiltà* de Ivo i, quan les seves obligacions escolars li ho havien permès, havia representat petits papers a la companyia. A partir del 1974 actua amb el seu cognom. No havent trobat suport, ni per al seu teatre, ni per a l'escola d'interpretació que volia obrir, el 1971 cedeix el Teatro San Ferdinando a l'ETI (Ente Teatrale Italiano). L'any següent representa *Napoli milionaria* amb la seva companyia al teatre Aldwych de Londres. El 18 de desembre, l'Accademia dei Lincei, en reconeixement a tota una vida dedicada al teatre, li atorga el Premio Internazionale Antonio Feltrinelli de teatre. Entre altres mèrits, se li atribueix de manera específica el d'haver dissolt «els rígids confins del personatge dialectal per donar vida a un personatge únic, sempre ell mateix però sempre diferent, d'una comicitat intensa, poètica, dolorosa, víctima conscient del temps desprietat en què viu». S'assenyala, a més, que la màgia del seu teatre no s'esgota a l'escenari. Els seus textos «tenen vida més enllà de l'eficàcia interpretació del seu autor. Si no fos així, no es podria explicar l'èxit que han obtingut fora de la seva terra natal, traduïts i interpretats en llengües diferents».

El 1973 es representa *Sabato domenica e lunedì* a l'Aldwych de Londres, dirigida per Franco Zeffirelli i interpretada per Laurence Olivier i la seva dona Joan Plowright. L'èxit és tal que des d'aquell moment cada temporada teatral de Londres conté una comèdia seva. Eduardo representa la seva última comèdia publicada: *Gli esami non finiscono mai*, al Teatro Eliseo de Roma. L'any següent, tot actuant, pateix uns primers símptomes d'insuficiència cardíaca que l'obliguen a suspendre les representacions per sotmetre's a una delicada operació en què se li implantarà un marcapassos. És operat el dia 5 de març i el 27 ja torna a l'escenari per continuar les representacions d'aquesta obra. La seva única preocupació és el futur de la companyia. El 1975 enregistra per a la televisió . aquesta vegada en colors. tres comèdies d'Eduardo Scarpetta i una de Vincenzo Scarpetta. Continua fent televisió fins al 1978 amb les seves comèdies més importants. El 4 de febrer 1977 es casa amb Isabella

Quarantotti a Nàpols. Oficia el casament l'alcalde Valenzi. Al maig esdevé avi: neix Matteo, fill de Luca. El 15 de juliol rep el títol de Doctor Honoris Causa en Lletres per la Universitat de Birmingham. Abans d'això, només Ignazio Silone havia obtingut aquest reconeixement per part d'una universitat anglesa. L'any 79 mor el seu germà Peppino, de qui s'havia distanciat, i que durant aquesta malaltia es reconcilien. Al gener del 1980, després d'any de lluites, funda finalment a Florència la seva escola de part dramàtic en col·laboració amb el conjuntament i l'ETI (Ente Teatrale Italiano), a la manera de la Bottega Teatrale de Vittorio Gassman. El fruit de les seves classes és la comèdia *Simpatia*, escrita pels alumnes a partir d'una idea seva, que es publica l'any següent a l'editorial Einaudi. El 24 de maig celebra els vuitanta anys dalt de l'escenari del Teatro Manzoni de Milà, envoltat per l'entusiasme i l'afecte del públic i per la presència dels alcaldes de Milà i de Nàpols. El 17 de novembre se li atorga el segon títol de Doctor Honoris Causa en Lletres, en aquest cas per la Universitat de Roma. Al setembre del 1981 és nomenat senador vitalici pel president de la República, Sandro Pertini, en substitució de Eugenio Montale, «pels importantíssims mèrits en el camp artístic i literari». La Universitat de Roma el nomena titular del curs de dramaturgia durant el curs acadèmic 1981-82, a l'Institut di Teatro de la Facultat de Lletres. Els estudiants, amb el seu ajut, escriuen diverses comèdies. *Mettiti al passo* és la primera que es publica; es representa el 1982 amb guió de Eduardo i versió dramàtica de Claudio Brachini. El 1982 debuta com a nou senador de la República. Presenta una interpellació a qui aleshores és ministre de Justícia, Clelio Darida, sobre la situació de l'Institut Filangeri de Nàpols dedicat a la reeducació de menors. Des d'aquest moment, Eduardo lluita per aquests nois i intenta crear una fundació per a l'estudi, la recuperació i el desenvolupament de les arts i dels oficis de tradició popular de la Itàlia meridional que els ofereixi la possibilitat de reintegrar-se a la societat a partir del treball. El 1983 recita les seves poesies al Palau dels Esports de Nàpols per recaptar diners per a la fundació, que crearà un centre juvenil destinat a la reinserció dels joves procedents dels instituts de reeducació de Nàpols, Nisida i Procida. A Montalcino, durant l'estiu, tradueix directament de l'anglès al napolità del segle XVII, amb l'ajut de la seva dona Isabella, *La tempesta* de Shakespeare. Descriu el seu esforç amb aquestes paraules: «La traducció ha lliscat sola en només quaranta-cinc dies: m'estava a Montalcino, treballava vuit hores al dia, o fins i tot més; era estiu, feia una calor insuportable fins i tot de nit; suava, suava; l'artritis no em deixava tranquil·la; i en canvi, quan he acabat, m'ha sabut greu perquè estic convençut que Shakespeare ha estat a Nàpols, es veu per la seva manera d'escriure, per la qualitat literària quan parla de Nàpols, per l'esperit ». I justament a Montalcino, la tarda del 9 de juliol, Eduardo fa una brillant conferència espectacle en què, a més, interpreta dues escenes de *Questi fantasmi*: «[ò] Ara Eduardo ho ha preparat

tot. Ell i Pascuale Lojacoño són una mateixa persona [ò]. [ò] L'humorisme dolorós cedeix només davant d'alguna saludable guspira d'ironia, davant d'algun entreteniment més reflexiu. No deixa de ser brillant, i provoca sense contradir-se», escriu Rodolfo di Giammarco a La Repubblica. La del 9 de juliol és la seva última representació en públic. El febrer del 1984 es publica la seva musical traduïda de *La tempesta*, de la qual es proposa, a final de maig, fer una edició enregistrada exclusivament amb la seva veu al Teatro Ateneo de Roma. Eduardo participa també en el tercer episodi de la sèrie televisiva *Cuore de De Amicis*, dirigida per Comencini. Interpreta el mestre ancià. Durant l'estiu, enregistra una entrevista sobre la tercera edat que es transmet el 19 d'octubre. Hi explica un concepte paradoxal: «Naixem vells i esdevenim joves.» Durant el XXX Convegno dell'Istituto del Damma Italiano celebrat a Taormina el 16 de setembre, rep el premi «Una vita per il teatro». El 20 d'octubre havia d'anar a Venècia al XXXII Festival Internacional del Teatre, però les seves condicions físiques no li ho permeten. Mor el 31 d'octubre a Roma. Les seves restes mortals s'exposen en una sala del Senat vigilada per la guàrdia d'honor. Autoritats i centenars de milers de ciutadans desfilen, emocionats, davant del taüt. El funeral té lloc en dues parts: primer a la Basílica de San Giovanni i després a la plaça, en presència de les màximes autoritats de l'Estat, incloent-hi el president Pertini, i davant una multitud commoguda.

informació extreta del volum, *Eduardo De Filippo*, de Fiorenza Di Franco (Roma, Gremese Editore 2001; traducció de Rosa M. Oliveros)

més informació

sobre Eduardo de Filippo
Camilleri parla de De Filippo

<http://www.eduardando.com>
<http://www.vigata.org/eduardo/eduardo.shtml>

els intèrprets

Laura Aubert

Llicenciada en Interpretació a l'Institut del Teatre de Barcelona. Estudia violí amb Santi Aubert, contrabaix amb Marc Cuevas i cant amb Dolors Aldea i Elisenda Arquimbau. Actriu principal a la miniserie *Barcelona Ciutat Neutral*, de Sònia Sánchez (TV3). Actriu a *Molts records per a Ivanov* i *Somnis de Somnis*, dir. Pep Tosar; *El casament don Terregada*, dir. Joan Castells (TNC); *Teoria de catàstrofes*, dir. Moisès Maicas; *Electra*, dir. Adrià Aubert, i en diversos espectacles de Comediants, on destaca com a cantant solista a *La petita flauta màgica* (Gran Teatre del Liceu). Actriu i fundadora de Els Pirates Teatre, des de l'any 2001 ha participat a la majoria dels seus espectacles, com també *Sing Song Swing*, *Nit de Reis*, *El darrer triangle*, entre d'altres, dirigits per Adrià Aubert. Actualment, junt amb els altres membres de Els Pirates Teatre gestiona El Maldà. També ha realitzat tallers de l'Institut del Teatre amb Xicu Masó, Teresa Vilardell i Pep Anton Gómez. Als seus inicis va ser membre del cor infantil de *Turandot*, dir. Núria Espert (Liceu) i va participar també a *I pagliacci* (Liceu). Actriu i cantant a *Brundibár* (Mercat de les Flors) i a *El bosc de Farucarun*, dir. J. Fondevila (Teatre Lliure). La temporada 2012/2013 va participar en la lectura dramatitzada de *La casa cremada* de Å. Strindberg, i en el muntatge de *Els feréstecs*, dirigits tots dos per Lluís Pasqual. Les dues darreres temporades ha estat membre de La Kompania Lliure, en els espectacles *Recordant la Fedra*, dir. Lluís Pasqual; *La revolució no serà tuitejada*, dir. Jordi Casanovas/Guillem Clua/Pau Miró; *Moby Dick, un viatge pel teatre*, dir. Juan Carlos Martel; *El caballero de Olmedo*, dir. Lluís Pasqual; *Victòria de Enric V*, dir. Pau Carrió; *Somni americà*, dir. Oriol Tarrasón; *Frank V*, dir. Josep Maria Mestres; i *Lopzena plaga*, dir. David Selvas dins la trilogia TOT PELS DINERS. Recentment ha format part del repartiment de *Amor i Shakespeare*, dir. Josep Maria Mestres (Teatre Grec i Teatre Poliorama); *Al nostre gust*, dir. Oriol Broggi (Biblioteca de Catalunya); *Ronda naval sota la boira*, dir. Adrià Aubert (El Maldà). Va ser nominada als premis Butaca pel paper de Llucietta a *Els feréstecs*.

Jordi Bosch

Actor vinculat al Teatre Lliure al llarg de tota la seva carrera, ha alternat també la seva activitat amb la participació en espectacles d'altres centres de producció, com el Centre Dramàtic de la Generalitat en el seu moment o el Teatre Nacional de Catalunya, i també en propostes d'altres companyies. Dentre els seus últims treballs teatrals destaquem *Caiguts del cel*, de Sébastien Thiéry, dir. Sergi Belbel; *El rei Lear*, de W. Shakespeare, dir. Lluís Pasqual; *El crèdit*, de Jordi Galceran, dir. Sergi Belbel; *Tots fem comèdia*, de

Joaquim Oristrell i *Els feréstecs*, de C. Goldoni, dir. Lluís Pasqual. Ha format part del repartiment de *La nit just abans dels boscos* de B-M. Koltès, dir. Àlex Rigola; *Play Strindberg*, de F. Dürrenmatt, dir. George Lavaudant, i *Hay que purgar a Totó*, de G. Feydeau, dir. George Lavaudant. El 2009 va participar a *Spamalot*, d'Eric Idle i John Du Prez, dir.. El Tricicle, i el 2010 a *El Misanthrop*, de Molière, dir. Georges Lavaudant; *Celebració*, de Harold Pinter, dir. Lluís Pasqual, i *Candide*, de Leonard Bernstein, dir. Paco Mir. Segueixen *La casa cremada* d'A. Strindberg, dir. Lluís Pasqual (lectura dramatitzada); *Blackbird*, de David Harrower, dir. Lluís Pasqual, *La Bête*, de David Hirson, dir. Sergi Belbel; d'*Els jugadors*, de Pau Miró i *Quitt*, de Peter Handke, dir. Lluís Pasqual.

Ha fet també, i llargament, cinema i televisió: *Crònica negra*, *Qui?*, *L'avi Bernat*, *Quico el progrè*, *Agència de viatges*, *La Loll*, *Estació d'enllaç*, *Pedralbes Centre*, *Nissaga de poder*, *La memòria dels Cargol*, *Nissaga*, *Idèntica*, *Crims*, *Jet Lag*, *Majoria absoluta*, *La Via Augusta*, *Sagrada família*, *Més dinamita*, *Gran Hotel*, *Junts* (dir. M. Ros), *Majoria Absoluta* (dir. Joaquim Oristrell), *Abuela de verano*, *Con dos tacones*, *Lex*, *El comisario*, *Crackòvia* i *Polònia*. En cinema ha treballat amb Agustí Villaronga (*El niño de la Luna*), Francesc Bellmunt (*Monturiol*), Ventura Pons (*El perquè de tot plegat*), Manuel Gómez Pereira (*Boca a boca*), David Trueba (*La buena vida*), Joaquim Oristrell (*De qué se ríen las mujeres*, *Va a ser que nadie es perfecto*), Montxo Armendáriz (*Silencio roto*), Gerardo Vera (*Deseo*) o José Luis Cuerda (*La educación de las hadas*). També ha participat a la tvmovie *Després de la pluja* dirigida per Agustí Villaronga (2006), *Barcelona, un mapa d'ombres* dirigida per Ventura Pons (2007); *Mil cretins* també de Ventura Pons (2010), *Tres metros sobre el cielo* de Fernando González Molina (2010), *23F* de Chema de la Peña (2010), i *Tengo ganas de ti*, de Fernando González Molina (2012).

Dentre els diversos premis recollits durant la seva carrera destaquem tres premis la Crítica Teatral de Barcelona, nou premis Butaca i el Premi Nacional d'Interpretació Teatral 1994.

Robert González

És membre de la companyia Els Pirates Teatre. Debuta en teatre el 2001 amb *L'univers perdut*, d'Enric Estany, i el mateix any participa en *L'òpera Eco* de Philippe Vallet i Roger Llovet, dir. J. A. Sánchez. Segueixen *Els pirates*, de Gilbert & Sullivan, dir. Adrià Aubert; *L'alegria que passa*, de S. Rusiñol, dir. Llorenç González; *El bosc de Farucarun*, de C. Mateu i O. Peñarroya, dir. J. Fondevila. Des del 2005 destaquem la seva participació en *Tocata i fuga*, *Homes de Shakespeare*, de Gemma Beltran; *Dies Irae*, de Marta Carrasco; *Captius*, de Joan Barril, dir. Josep M. Miró; *Un mes al camp*, d'I. Turgénev, dir.

J. M. Mestres; *Aquellos días azules*, de Marc Artigau; *Trilogia MozArt. Così fan Dei Furbi*, de Gemma Beltran; *L'hort de les oliveres*, de Narcís Comadira, dir. Xavier Albertí; *Balneari Maldà*, dir. Adrià Aubert, i en *Ronda naval sota la boira*, de Pere Calders, dir. Adrià Aubert, com a ajudant de direcció. En cinema ha participat en *Ànima*, de Carlos Lascano, i en televisió, a les sèries *Bandolera*, *Imperium*, *Kubala*, *Moreno i Manchón* i *Amar es para siempre*.

Oriol Guinart

És llicenciat en l'especialitat teatre de text per l'Institut del Teatre de Barcelona. Abans però, va estudiar interpretació, dansa, màscara, veu i dicció a l'Escola El Timbal, i construcció de màscares i titelles amb Francina Raspall a l'Escola Epsar. Sempre ha combinat la seva formació musical amb la interpretació. Així, ha fet diversos cursos com ara un de veu i Shakespeare amb Christine Aidaire (2005), un de veu i cant amb Monika Pagneux (2005) o un curs de l'actor i la biomecànica impartit per Nicolai Karpov a la Primma del Teatri di Pisa, San Miniato (Itàlia). També ha realitzat classes de cant amb Rafael Muntané o Jordi Voltas. L'any 2001 va fer un curs de direcció de l'actor impartit per Roberto Romei a l'Institut del Teatre. D'entre els seus últims espectacles destaquem *Ròmul el gran*, de Friedrich Dürrenmatt, dir. Marta Domingo, Els MacGregor Teatre; *Assajar és de covards*; *Copi i Ocaña, al Purgatori*, de Marc Rosich; *La butxaca del pantaló és un telèfon*, de Anna Llopart, i *Krum (el crosta)*, de Hanoch Levin, dir. Carme Portaceli. Ha participat també en *Liceistes i Cruzados*, de S. Pitarra, dir. Jordi Prat i Coll; *Adiós a la infància (una aventi de Marsé)*, amb dramaturgia de Pau Miró i dir. Oriol Broggi; *Roberto Zucco* de B-M. Koltès, dir. Julio Manrique; *Macbeth* de W. Shakespeare, dir. Àlex Rigola; *Coriolà*, de W. Shakespeare, dir. Àlex Rigola; *Llum de guàrdia (Ghostlight)* de S. Pompermayer i J. Manrique, dir. Julio Manrique; *L'hort dels cirerers* d'A. Txékhov, dir. Julio Manrique; *Coses que dèiem avui* de N. LaBute, dir. Julio Manrique; *Nixon-Frost* de P. Morgan, dir. Àlex Rigola, i *Rock'n'roll* de T. Stoppard, dir. Àlex Rigola. Ha treballat també amb Roberto Romei, Josep Maria Mestres, Jordi Prat i Coll, Àngel Llàcer, Rafael Spregelburd i Joan Ollé, entre altres.

Teresa Lozano

teatre *El rei Lear*, de W. Shakespeare, dir. Lluís Pasqual; *El cojo de Inishmaan*, de Martin McDonagh, dir. Gerardo Vera; *Münchaussen*, de Lucía Vilanova, dir. Salva Bolta; *La casa de Bernarda Alba*, de F. García Lorca, dir. Lluís Pasqual; *Ante la jubilación*, de T. Bernhard, dir. Carme Portaceli; *El ventall de Lady Windermere*, de O. Wilde, dir. Josep M. Mestres; *La buena persona de Sezuán*,

de B. Brecht, dir. Luis Blat; *Wit*, de M. Edson, dir. Lluís Pasqual; *El retorn al desert*, de B-M. Koltès, dir. Carme Portaceli; *Els incendiaris*, de Max Frisch, dir. Carles Alfaro; *Roberto Zucco*, de B-M. Koltès, dir. Lluís Pasqual; *El barret des cascavells*, de L. Pirandello, dir. Lluís Homar; *Salvats*, d'Æ. Bond, dir. Josep Maria Mestres. cinema *La gran familia española*, dir. Daniel Sánchez Arévalo; *Que se mueran los feos*, dir. Nacho G. Velilla; *Spanish movie*, dir. Javier Ruiz Caldera; *El kaserón*, dir. Pau Martínez; *La torre de Suso*, dir. Tom Fernández; *Amanecer en Asia*, dir. Dionisio Pérez Galindo; *Cosas que pasan*, dir. Sílvia Munt; *Iris*, dir. Rosa Vergés; *Laura del cielo llega la noche*, dir. Gonzalo Herralde; *Un negre amb un saxo*, dir. Francesc Bellmunt; *El rey del mambo*, dir. Carles Mira; *Carambolas*, dir. Jesús Font; *Todos a la cárcel*, dir. Luis G. Berlanga. televisió *Amar es para siempre*, *Kubala*, *Moreno i Manchón*, *Con el culo al aire*, *El don de Alba*, *Senyor retor*, *Nadie es perfecto*, *El tiempo entre costuras*, *Aida*, *El internado*, *La familia Mata*, *Hospital Central*, *Maniàtics*, *Cuestión de sexo*, *Los Serrano*, *Mujeres*, *Sabroso*, *Alberte*, *Mintiendo a la vida*, *El cor de la ciutat*, *Las hijas de Mohamed*.

Ramon Madaula

Es va formar en interpretació a l'Institut del Teatre de Barcelona. Ha fet de actor de teatre, cinema i televisió, i també de productor teatral. En la seva extensa carrera, ha estat guardonat amb el Premi Butaca al millor actor protagonista de 2004, per *Calígula*, el Premi Ciutat de Barcelona 2008 per *El llibertí*, el Premi Gaudí 2014 al millor actor secundari, per la pel·lícula *La por*, i recentment, el Premi de la Crítica 2015 al Millor Actor de Repartiment per *El rei Lear*. El 2015 es va estrenar com a autor amb *Electe*. teatre *Louca del Senyor Esteve*, de S. Rusiñol, dir. Pere Planella; *Cyrano de Bergerac*, d'Æ. Rostand, dir. Josep M. Flotats; *La ronda*, d'Æ. Schnitzler, dir. Mario Gas; *El hombre deshabitado*, de R. Alberti, dir. E. Hernández; *Largo viaje del día hacia la noche*, d'Æ. O'Neill, dir. J. Strasberg; *El viatge*, de M. Vázquez Montalbán, dir. A. García Valdés; *Història d'un soldat*, d'Æ. Stravinski, dir. Ll. Homar; *Dansa d'agost*, de B. Friel, dir. P. Planella; *La mort i la donzella*, d'Æ. Dorfman; *Els bandits* de F. von Schiller, dir. Ll. Homar; *Àngels a Amèrica*, de T. Kushner, dir. J. M. Flotats; *Terra baixa*, d'Æ. Guimerà, dir. F. Madico; *Escenes d'una execució*, de H. Barker, dir. R. Simó; *Closer* de Patrik Marber. dir. Tamzin Townsend; *Calígula*, d'Æ. Albert Camus, dir. R. Simó; *Les tres germanes*, d'Æ. Txékhov, dir. Ariel García Valdés; *Adreça desconeguda*, de Kressmann Taylor, dir. Fernando Bernuez; *El llibertí*, d'Æ. Eric-Emmanuel Schmitt, dir. Joan Lluís Bozzo; *Una comèdia española*, de Yasmina Reza, dir. Sílvia Munt; *Un Déu salvatge*, de Yasmina Reza, dir. Tamzin Townsend; *Petits crims conjugals*, d'Æ. Eric-Emmanuel Schmitt, dir. Xicu Masó; *El mercader de Venècia*, de William Shakespeare, dir. Rafel Duran;

Dubte, de John Patrick Shanley, dir. Sílvia Munt; *Oleanna*, de David Mamet, dir. David Selvas; *Cap al tard*, de Santiago Rusiñol, dir. Sílvia Munt; *Un aire de família*, de Agnès Jaoui, dir. Pau Durà; *Idiota*, de Jordi Casanovas. televisió *Pedro I, el Cruel, Estació d'enllaç, Crims, Des del balcó, La Mari, Mirall trencat, Ventdelplà, La Mari, dos, Isabel*.

Francesca Piñón

Debuta en teatre el 1983 amb *Els dos bessons venecians* de C. Goldoni, dir. Fausto Carrillo. Des de llavors ha treballat sota la direcció de Pau Monterde, Sergi Belbel, Ramon Simó, Calixto Bieito, Jordi Millán, Xavier Albertí, Hermann Bonnín, Joan Lluís Bozzo, Lurdes Barba, Rosa Novell, Magda Puyo, Ariel García Valdés, Joan Ollé, Carme Portaceli i Oriol Broggi, entre altres. Dels seus últims treballs teatrals destaquem la participació en la lectura *La dona incompleta*, de David Plana; *El caballero de Olmedo*, de Lope de Vega, dir. Lluís Pasqual; *Atraco, paliza y muerte en Agbanäspach*, de Nao Albet i Marcel Borràs; *Ball de titelles*, de Ramon Vinyes, dir. Ramon Simó; *El ball*, de Irena Némirovki, dir. Sergi Belbel i *The Hamlet Circus*, de Toni Martín. En televisió ha format part del repartiment de les sèries *Poble Nou, Estació d'enllaç, El joc de viure, La memòria dels Cargols, Plats bruts, Majoria absoluta, Jet Lag, La Mari, La Riera, La que se avvicina, Kubala, Moreno i Manchón* i *El ministerio del tiempo*, entre altres. En cinema ha treballat amb els directors Carles Mira, Octavi Marí i Antoni Padrós, Francesc Betriu, Oscar Aibar, Marta Balletbò-Coll, Tom Tykwer, Johan Kramer, Juan Carlos Medina, Carles Marquès-Marcet, Carles Canet i Jordi Portals.

Albert Ribalta

Diplomat en Interpretació per Institut del Teatre de Terrassa (1990) i diplomad en Direcció de Cinema pel CECC (1993). Ha treballat, entre d'altres, amb els directors Manuel Dueso, Julio Manrique, Josep Maria Mestres, Oriol Broggi, David Selvas, Carlota Subirós, Carol López, Xicu Masó, Ferran Madico i Àlex Rigola. Amb T de teatre ha participat en els muntatges *Premis i càstigs*, de Ciro Zorzoli, T de teatre; *Delicades* i *Aventura!*, de Alfredo Sanzol, i a la sèrie de televisió *Jet Lag* (6 temporades) i ha coescrit, amb Xavier Mira i Marta Pérez, els muntatges *Nelly Blue* i *Operació Moldàvia*, dirigides per Marta Pérez i interpretades per ell i Xavier Mira. Amb Xavier Bertran va fundar la companyia La Mòmia i ha intervingut en tres dels seus muntatges (*Tractiu de vós, Iconoclasta* i *De cara a la paret*). També va ser membre fundador de la coral Follim Follam. Ha treballat en diverses sèries i programes de televisió, a TV3 (*Nit i dia, Solisombra, 39+1, KMM, La Sagrada Família, Via Augusta, Plats bruts*

i *Set de nit*), Telecinco (*Aída* i *Hospital Central*) i Canal Plus (*La noche americana*). Ha fet cinema amb Manolo Vázquez i amb Lluís Segura.

Marc Rodríguez

Diplomat en Interpretació per Institut del Teatre de Barcelona (2000). El 2008 va rebre el Premi de la Crítica Teatral de Barcelona pel seu treball a *La forma de les coses*. Ha estat dirigit per Rafel Duran (*València, Una vida de teatre* i *La dama enamorada*), Àlex Rigola (*Titus Andrònic, Juli César, El buñuelo de Hamlet, Días mejores, MCBETH, Coriolà* i *The End*), Carme Portaceli (*El retorn al desert* i *Hamlet-Machine*), Julio Manrique (*La forma de les coses, American Buffalo, L'arquitecte, Llum de guàrdia* i *La partida*), Joan Raja (*L'inspector*), Oriol Broggi (*Hamlet*), Sergi Belbel (*Obra vista* i *En Pólvora*), Xicu Masó (*L'encarregat*) i Raimon Molins (*Litoral*). Aquesta temporada ha participat en el muntatge *Premis i càstigs*, de Ciro Zorzoli, amb T de teatre. En cinema, ha col·laborat a les pel·lícules *Et dec una nit de divendres* de Dimas Rodríguez, *Menú degustació* de Roger Gual, *Els nens salvatges* de Patricia Ferreira, *Dictado* d'Antonio Chavarrías, *El Kaserón* de Pau Martínez, *Road Spain* de Jordi Vidal, *Tu vida en 65 minutos* de Maria Ripoll i *Salvador* de Manuel Hueriga. També ha participat en les sèries de televisió *Cracòvia, Polònia, El crac, Porca misèria, Ermessenda, MIR, Zoo* i *Jet Lag*, entre d'altres, i als telefilms *La Xirgu*, de Sílvia Quer; *Meublé* de Sílvia Munt, *14 d'abril: Macià contra Companys* de Manuel Hueriga, *Morir en tres actes* de David Pujol i *Rapados* de Roman Parrado. És autor i director de la pel·lícula *Spleen*.

Mercè Sampietro

Actriu d'una extensa trajectòria en cinema, teatre i televisió. Va debutar als escenaris el 1968 amb *Catarocolón. Versos de arte menor por un varón ilustre*, d'Alberto Miralles. Durant els anys 70 treballa a les ordres de Ramon Ballesteros, José Antonio Páramo, José Tamayo, Ángel Facio i Jordi Nadal. Després destaquem la seva participació en *Vida del rei Eduard II d'Anglaterra*, de Christopher Marlowe i Bertolt Brecht, dir. Lluís Pasqual, amb qui va treballar també a *Juli Cèsar* i a *Roberto Zucco*, de B-M. Koltès; *Frank V*, de Friedrich Dürrenmatt, dir. Mario Gas; *A puerta cerrada*, de Jean-Paul Sartre, dir. Miguel Narros; *Les amistats perilloses*, de Christopher Hampton, dir. Pilar Miró; *Los bosques de Nyx*, de Javier Tomeo, dir. Miguel Bosé; *Estiu*, d'Edward Bond, dir. Manel Dueso; *Dissabte, diumenge i dilluns*, d'Eduardo de Filippo, dir. Sergi Belbel. En els últims anys ha format part del repartiment de *Sensualitats*, d'Antonio Calvo; *10 anys recordant Miquel Martí i Pol*, dir. Josep Maria Mestres; *L'eclipsi*, d'Alberto García Demestres i Paco Zarzoso, dir. Xavier Albertí; *Love for Shakespeare*, de W. Shakespeare, dir. Lluís Pasqual; *Fedra*, de Jean

Racine, dir. Sergi Belbel; i de Iphigenia *80 anys de Lorca*. També ha dirigit *Vinyoli, la petita casa de mi mateix*, a partir de textos del poeta. En televisió ha treballat en una quarantena de sèries, de les quals destaquem *Porca Misèria*, *Cazadores de hombres*, *Hay alguien ahí*, *Marco*, *Historias robadas* i *La Riera*. I en cinema és notòria la seva col·laboració en *Project Rwanda*, de Sergi Cervera; *Hablar*, de Joaquín Oristrell; *La noche que dejó de llover*, de Alfonso Zarauza, i *Salvador*, de Manuel Hueriga, entre una cinquantena de films i una desena de tvmovies rodats al llarg de la seva carrera.

el director

Lluís Pasqual

Reus, 1951

Llicenciat en Filosofia i Lletres, en la especialitat de Filologia Catalana, per la Universitat Autònoma de Barcelona, i llicenciat en Art Dramàtic per l'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona. Dirigeix el seu primer espectacle, *Roots*, de Arnold Wesker, el 1968.

És fundador del Teatre Lliure de Barcelona el 1976, on hi dirigeix el primer espectacle, *Camí de nit*. Als 32 anys, el 1983, és nomenat director del Centro Dramático Nacional - Teatro María Guerrero de Madrid.

El 1990 se'n va a París per dirigir durant sis anys l'Odéon - Théâtre de l'Europe. Els anys 1995 i 1996 dirigeix la Biennial de Teatre de Venècia. Entre el 1997 i el 1999, per encàrrec de l'Ajuntament de Barcelona, és comissari del Projecte Ciutat del Teatre. Del 1998 fins al 31 de desembre del 2000 codirigeix el Teatre Lliure.

L'abril del 2004 entra a formar part del Teatro Arriaga de Bilbao com a assessor artístic, des d'on impulsa el Projecte BAT, un laboratori de formació, col·laboració pedagògica i promoció i creació d'espectacles contemporanis.

És director del Teatre Lliure des de la temporada 2011/12.

últimes direccions escèniques

Crec En Un Sol Déu / Dona no reeducable, de S. Massini. Teatre Lliure 2015.

El rei Lear, de W. Shakespeare. Teatre Lliure 2015.

Love for Shakespeare. Teatre Lliure 2014.

Finale di partita, de Samuel Beckett. Napoli Teatro Festival 2014.

El caballero de Olmedo, de F. Lope de Vega. Teatro Pavón . Teatre Lliure 2014.

Recordant la Fedra. Teatre Lliure 2013.

Els feréstecs, de C. Goldoni. Teatre Lliure 2013.

La casa cremada, de A. Strindberg. (lectura dramatitzada). Teatre Lliure. 2013.

Blackbird, de D. Harrower. Teatre Lliure. 2013.

Quitt, de P. Handke. Teatre Lliure . CDN 2012.

La casa di Bernarda Alba, de F. García Lorca. Napoli Festival Teatro Italia 2011.

Blackbird, de D. Harrower. Piccolo Teatro di Milano 2011.

últimes direccions escèniques d'òpera

Il prigionero / Suor Angelica, de L. Dallapiccola / G. Puccini. Teatro Real, 2012 - Gran Teatre del Liceu 2014.

La Donna del lago, de G. Rossini. Opera Paris 2010 / Teatro alla Scala Milano 2011.

Manon Lescaut, de G. Puccini. Opera Lyon 2009.

Château Margaux i *La viejecita*, de M. Fernandez Caballero. Teatro Arriaga 2009.

Tristan und Isolde, de R. Wagner. Teatro Real Madrid 2008.

Les noces de Figaro, de W.A. Mozart. Gran Teatre del Liceu 2008 / 2012.

guardons recents

Premi de la crítica operística de Barcelona al millor espectacle líric per *Châteaux Margaux* i *La viejecita*, 2009.

Premi Butaca al Director Teatral per *La casa de Bernarda Alba*, 2009.

Premi ADE de Direcció per *La casa de Bernarda Alba*, 2009.

Premi Internacional Terenci Moix per la seva trajectòria en les arts escèniques, 2013.

Premi Butaca a la Millor direcció per *Els feréstecs*, 2013.

Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya, 2015.

Premi CERES 2015 al Millor Espectacle per *El rei Lear*.

Premi Butaca 2015 al Muntatge Teatral per *El rei Lear*.